

Л.О. Лещенко, здобувач[†]
Харківський аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ, ЙОГО ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ

Постановка проблеми. Найважливішою категорією в економіці є прибуток. Він є грошовим вираженням накопичень, створюваних підприємствами будь-якої форми власності. Як економічна категорія прибуток характеризує фінансовий результат підприємницької діяльності підприємств та є показником, який найбільш повно відображає ефективність виробництва, обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. Разом з тим прибуток впливає на зміцнення комерційного розрахунку, інтенсифікацію виробництва. Він відіграє провідну роль, висвітлюючи різнобічні економічні взаємозв'язки у процесі відтворення та забезпечує соціальний розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження прибутку як економічної категорії, а також визначення джерел його формування проводилося в наукових працях А. Бабо, К. Маркса, Ф. Найта, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, Й. Шумпетера, Е. Чемберлена, Дж. Хікса та ін. Питаннями, пов'язаними з визначенням прибутку, займаються багато вчених, серед яких вагомий внесок зробили: М.М. Павлишенко, А.М. Поддєрьогін, П.Т. Саблук, М.Ф. Огійчук, Н.М. Бондар, О.О. Гетьман, М.І. Беленкова та багато ін. Ними зроблено значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ визначення поняття прибутку та процесів його формування і використання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз прибутку як економічної категорії та узагальнення існуючих визначень цього поняття в сучасних умовах господарювання, а також розгляд видів та функцій прибутку.

Виклад основного матеріалу досліджень. В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства виступає як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток називають об'єктивною економічною категорією товарно-грошових відносин, важливим фінансовим синтетичним показником діяльності підприємства, а також джерелом його фінансових

[†] Науковий керівник: д-р екон. наук, проф. Т.І. Олійник

ресурсів, які відіграють вирішальну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності. [2].

В умовах розвитку ринкових відносин в економіці України визначення прибутку зазнає певних змін. Серед вітчизняних та закордонних учених існують певні суперечності щодо визначення поняття прибутку. Прибуток у класичному розумінні – це різниця між ціною товару і витратами на виготовлення товару – його собівартістю. Саме таке розуміння прибутку закладене в усіх законодавчих актах України, крім законодавства про оподаткування прибутку. Крім того, відповідно до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», прибутком вважається сума валових доходів, тобто доходів від усіх видів діяльності, скоригована певним чином для цілей оподаткування, зменшена на суму валових витрат підприємства і на вартість зносу (амортизації) основних і нематеріальних активів [1]. Ми вважаємо, що таке визначення не характеризує повною мірою якість господарювання підприємства та не відображає суті прибутку.

У сучасних умовах серед вчених-економістів існують різні точки зору щодо поняття прибуток, однак при цьому значна частина вчених характеризує прибуток лише з кількісного боку.

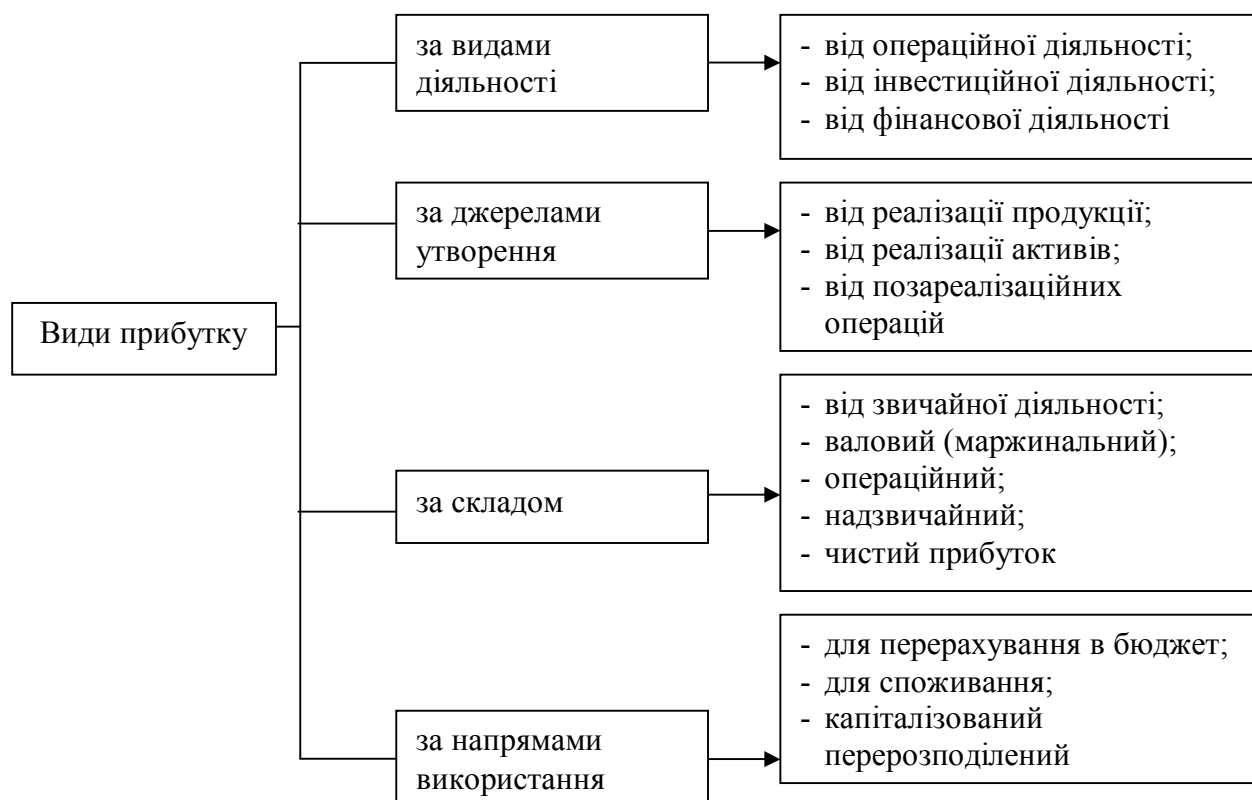
Теорію формування прибутку і витрат створили К. Маркс і Ф. Енгельс, аналізуючи процес капіталістичного відтворення в його чистому вигляді: в суспільстві товаровиробників усі продукти праці є товарами, тобто виготовляються для продажу [6]. Видатний американський економіст Й.А. Шумпетер вперше розробив теорію прибутку, як результат здійснення нововведень, він розглядав прибуток як дохід фактора виробництва – підприємництва [5]. Американський вчений Ф. Найт джерелом прибутку вважав невизначеність, тобто форму ризику, яку неможливо розрахувати або виміряти. Прибуток у Найта виступає як вигреш у грі з непередбаченим результатом [8]. За П. Самуельсоном, прибуток насправді є безумовний процент, безумовна рента і безумовна заробітна плата. Прибуток є дохід, породжений монополістичним становищем; прибуток – це величина, яка виступає як надмірний дохід, що підлягає виміру і потребує оподаткування, а не як дохід, що є матеріальним стимулом [11].

Так, А.М. Поддєрьогін вважає, що поява прибутку безпосередньо пов'язана з появою категорії "витрати виробництва". Відособлення частини вартості продукції у вигляді витрат виступає в грошовому виразі як собівартість продукції [9]. На думку С.Ф. Покропивного, прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся

діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні стабілізацію його на певному рівні [10]. В.П. Шило вважає, що як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва. Прибуток виступає як форма прояву вартості додаткового продукту, що є об'єктивною основою її існування. На формування прибутку підприємства впливають результати його роботи, сфера діяльності, галузь господарства, установлені законодавством умови обліку фінансових результатів [12].

Таким чином, кожен науковець по-своєму трактує поняття прибутку, але всі вони дотримуються такої думки, що прибуток є кінцевим результатом діяльності підприємства. Ми вважаємо, що прибуток – це та частина виручки, яка є різницею між понесеними витратами та отриманими доходами у процесі здійснення виробничої та комерційної діяльності підприємства і спрямована на забезпечення зростання прибутку, розвиток підприємства та ефективне управління прибутком, що дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості.

Важливо визначити види прибутку, класифікацію яких представлено на рис. 1 [7].

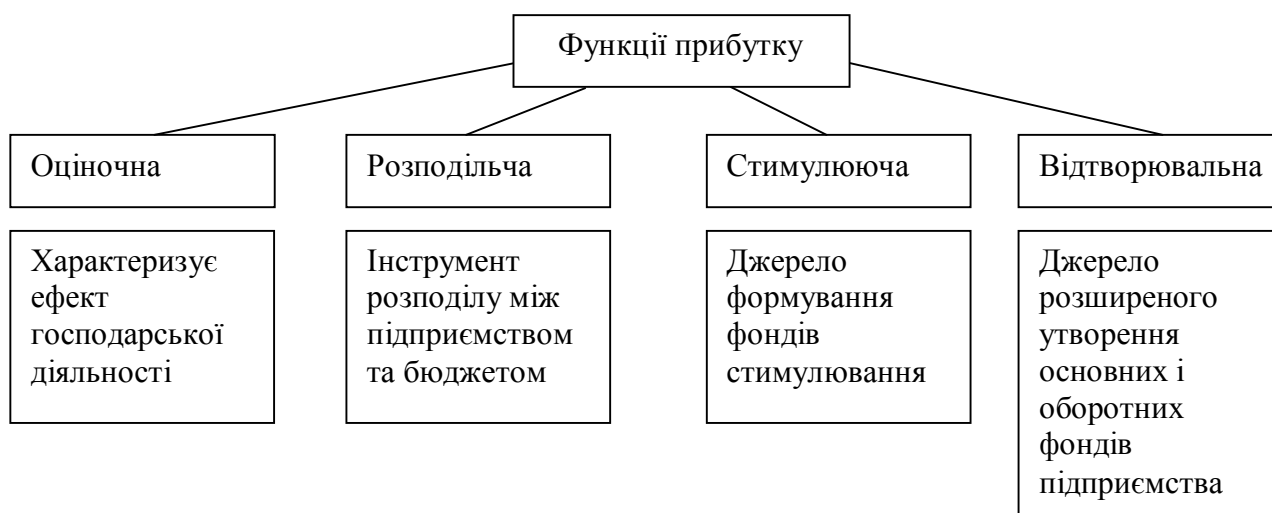

Рис. 1. Класифікація прибутку

Прибуток найбільш повно відображає фінансовий результат підприємницької діяльності, забезпечує фінансування розширеного

виробництва, соціально-економічного розвитку підприємства, є джерелом матеріального заохочення працівників і базою для розрахунків показників інвестиційної привабливості підприємства.

Прибуток виконує ряд функцій, характеристика яких представлена на рис 2. Оціночна функція передбачає використання прибутку підприємства як оцінного показника, що характеризує ефект його господарської діяльності. Розподільча функція передбачає, що прибуток є джерелом ресурсів державного і місцевого бюджетів для розвитку невиробничої сфери і покриття управлінських витрат, забезпечує державні, інвестиційні, виробничі, науково-технічні і соціальні програми. Стимулююча функція розглядає прибуток як джерело формування різних фондів стимулювання. Відтворювальна функція передбачає, що прибуток служить джерелом розширеного відтворення основних і оборотних фондів підприємства [2].

Рис. 2. Функції прибутку підприємства

Висновки. Таким чином, саме прибуток підприємства є головним показником господарсько-фінансової діяльності підприємства, який і формує його власний капітал, забезпечує реалізацію стратегічних цілей, високу фінансову стабільність та конкурентоспроможність на ринку. А тому в умовах нестабільності фінансово-економічного середовища в Україні існує потреба у вивченні та вдосконаленні категорії прибутку, який би відповідав соціально-економічному розвитку підприємства і забезпечував високі кінцеві результати бізнесу.

Бібліографічний список: 1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (у редакції від 22.05.97р. № 283/97-ВР, зі змінами та доповненнями). 2. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посібник. – 2-ге вид. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 488 с. 3. Донець Л.І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових формування господарювання: монографія / Л.І. Донець, С.М. Баранцева. – Донецьк: Вид-во ДНУЕТ, 2009. – 255 с. 4. Економічна енциклопедія: у 3-х т., Т. 2 / за ред. С.В. Мочерного та ін. – К.: Академія, 2002. – 952 с. 5. Історія економіки та економічної думки - Козюк В.В. 6. Історія економічних вчень: підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін. – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с. 7. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с. 8. Найт Ф.Х. Ризик, невизначеність і прибуток / пер. з англ. – М.: Справа, 2003. – 360 с. 9. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк. – [5-те вид. перероб. та допов.]. – К.: КНЕУ, 2005. – 286 с. 10. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник / С.Ф. Покропивний. – [2-ге вид. перероб та доп.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 352 с. 11. Самуельсон Пол Е. Економіка / пер. з англ. / за аг. ред. А.С. Кудрявцева. – М.: Прогрес, 1964. – 843 с. 12. Фінанси підприємств: теорет.-практ. посібник для студ. вузів / В.П. Шило [та ін.]. – 2-е вид. – К.: Кондор, 2011. – 429 с.

Лещенко Л.О. Аналіз прибутку підприємств, його види та функції. В статті проаналізовано та узагальнено теоретичні основи сутності прибутку як економічної категорії в контексті сучасних економічних уявлень і розглянуто його види та функції в умовах ринкової економіки.

Leshchenko L. Analysis of an enterprises profit, its types and functions. In the article analyzed and summarized the theoretical foundations of profit as an economic category in the context of modern economic concepts and discussed his views and functions in a market economy.